

Lokalekonomisk analys i Stjärnsund

COMPANION
KOOPERATIV UTVECKLING

Region
Gävleborg

Europeiska unionens flagga
Europeiska unionens flagga
Europeiska unionens flagga

Inledning

Stjärnsund är en hållbar bygd med stark företagsanda och ett aktivt föreningsliv som värnar om vår historiska, unika kulturmiljö. Bygden är en kreativ mötesplats där kultur, tradition, och nya idéer möts, utvecklas och resulterar i en dynamisk besöksnäring. Stjärnsund är ett lysande exempel på en levande landsbygd.

Lokalekonomisk analys (LEA) är en metod där lokalbefolkningen, med hjälp av statistik från SCB, kartlägger resurserna i sin bygd - för att få fram bygdens handelsbalans med omvärlden. Det tydliggör vilken utvecklingspotential som finns vad gäller företagande och arbetstillfällen. Genom att göra en LEA så får bygden en faktabaserad analys som ger en mer objektiv bild av läget och grund för riktningen och insatser för den framtida utvecklingen av bygden. LEA är en metod som använts i många byar runt om i Sverige och som lett till att matbutiker har räddats och ökat sin omsättning, att bagerier och frisörslonger startats, med mera.

Den här Lokalekonomiska analysen omfattar hela Stjärnsundsbygden, den geografiska avgränsningen är postkoden 776 74. Huvudsyftet med den här LEA:an är att lägga grunden, skapa kunskap om Stjärnsunds näring- och föreningsliv, kommersiell- och offentlig service, köpkraft och handelsbalans, befolkning och åldersstrukturer m.m. som underlag för en framtida utvecklingsplan.

Många föreningsrepresentanter, företagare och eldsjälar har deltagit i möten och bidragit med sin kunskap.

Stjärnsunds historia

Stjärnsundsbygden ligger i södra Dalarna, i nordöstra hörnet av Hedemora kommun. Bygden omfattar förutom Stjärnsund också ett antal byar: I väster Västerbyn, Österbyn, Rörshyttan och Kallbäck, i öster Spjutbo, Simonsbo, Nordbäcksbo, Lerhyttan och Fallet. Nära gränsen mot Gästrikland ligger Stigsbo.

Under senmedeltiden utgjorde byarna i väster bygdens centrum, där tillgången på jordbruksmark var god. I hyttan vid Rörshytteån framställdes järn av malm från gruvorna i Bispberg och Garpenberg. Den lilla byn Sund - som senare skulle bli Stjärnsund - bestod då bara av en enda gård.

År 1699 köpte uppfinnaren Christopher Polhem och hans kompanjon Gabriel Stierncrona mark i Sund. De ville förverkliga Polhems storslagna idé om ett manufakturverk för tillverkning av "allmännyttiga ting", som husgeråd, verktyg och ur. Eftersom Stierncrona stod för finansieringen fick han ge namn åt den växande orten. Sund blev Stjärnsund.

Med en stor brand 1735 gick manufakturverket om intet. Stjärnsund omvandlades till ett ordinärt järnbruk. Som bruk hade Stjärnsund en helt annan karaktär än de omkringliggande byarna. Bruksarbetarfamiljerna levde som anställda under en och samma arbetsgivare. Bruket stod för allt från livsmedelsförsörjning till sjukvård. Småföretag var bannlysta inne i bruket. I byarna bodde självägande bönder som levde av jord- och skogsbruk, men också många småföretagare.

Från slutet av 1800-talet band Byvalla-Långshyttans järnväg samman Stjärnsund med stambanan. Som allra störst var bruket under 1920-talet med 1500 invånare. Med 1930-talets lågkonjunktur följde en våg av bruksnedläggningar runt om i Bergslagen. Stjärnsund förlorade sina valsverk, och senare även sågverket. Invånarantalet sjönk till som lägst 132 personer. I byarna präglades jordbruket av vikande lönsamhet.

På 1970-talet flyttade ett antal yngre familjer in. Föreningslivet tog fart och framtidstron växte. På 1980-talet började befolkningskurvan peka uppåt. Till det bidrog inte minst Stiftelsen Stjärnsund, med boendekollektiv och kursgård. Under 1990-talet blev inflyttarna, av alla kategorier, allt fler. Stjärnsund hade gjort sig känt som en attraktiv boendemiljö med en bra skola och ett rikt föreningsliv och kulturutbud. Antalet småföretag växte.

Ett dråpslag mot bygden kom våren 2012. Då lades skolan ner, efter en lång kamp. Det fick bli till följd att påbörjade satsningar på nybyggnation avstannade. Trots det har flera nyskapande verksamheter levt kvar och nya utvecklats, t ex musik- och konsertverksamhet, besökscentrum, högskolekurs, permakultur och nu också ett nytt bryggeri.

Kultur, fritid och föreningsliv idag!

Folkmusikfesten
Midvinterstämman
Konserter i kyrkan, Smedjan, lanthandeln
Teater och konserter i Österby bygdegård
Körverksamheter
Spelmanslag
Onsdagsdansen (Folkets hus)
Polhemsmuseet
Studiecirklar
Konstgalleri på Fridhem och Grabbudden
Bibliotek
Vävstuga
Olika kursaktiviteter t ex yoga, tai chi och dans på Fridhem
Träningslokal, gym och bastu
Fotboll
Pingis på Folkets hus
Mini-golf och boule-bana
Skridskoåkning
Skidåkning
Bågskytte
Vandring, cykling och paddling på Pråmleden
Båtklubb
Slussens dag
Gemensamma måltider och musik i uteköket på Nedre nybo
Trädgårdsvisningar

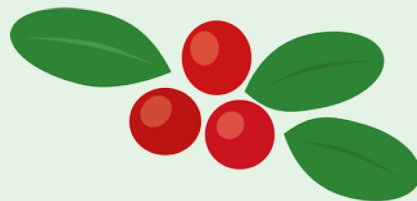
Föreningar/stiftelser:

- Folkmusikfesten i Stjärnsund
- Folkets Hus Stjärnsund
- Permakultur Stjärnsund
- Polhemssällskapet
- Stiftelsen Husbyringen
- Stiftelsen Stjärnsund Fridhem
- Stjärnsunds AIF
- Stjärnsunds Badhusförening
- Stjärnsundsbygden Vävstuga
- Stjärnsunds Byggrupp
- Stjärnsunds Hembyggs-kyrkokör
- Österby Bygdegårdsförening
- Biblioteksföreningen
- Trädföreningen
- Jakt- och fiskevårdsföreningar

Kommersiell och offentlig service

- Livsmedel: Dagligvaruhandel (Kiosken), Ekoskaffereri/hälsokost (Fridhem) och Kryddbod
- Marknad med försäljning av lokalproducerad mat sommartid
- Systembolag-apoteksombud
- Svenska spel
- Postombud
- Lantbrevbärare
- Uthyrning av kanoter, båtar, cyklar och släpvagn
- Entreprenörer inom snickeri, grävning, bilreparation, ved, äppelmusteri, m.m.
- Kursgård med vandrarhem
- Ställplatser för husbilar/tältplatser
- Uthyrning av turistbostäder (Airbnb)
- Utemåltider: Caféeer (Sundets Stjärna och Ekocaféet) och restaurang (herrgården) sommartid, korvgrill och fik året runt (Kiosken)
- Samlingslokaler (Folkets hus/Österby bygdegård/församlingshem)
- Förskola
- Öppen förskola/kyrkis
- Kyrka
- Besökscentrum för Husbyringen
- Bussförbindelser mot Långshyttan-Hedemora (4ggr/vardag)
- Samåkningsgrupp
- Återvinningsstation - samt grovsophämtning var 8:e vecka
- Internetuppkoppling med fiber i de flesta områden
- Självbetjäningenshet för lån av böcker från Hedemora Stadsbibliotek
- Elljusspår för löpning och skidor, träningslokal, fotbollsplan och hockeyrink
- Vandringsleder och plogade isbanor
- Gymnastiklokal och lekplats vid f.d. skolan
- Badplatser

Energi och VA

I centrala Stjärnsund finns kommunalt vatten och avlopp, i andra delar enskilda lösningar och även komposttoaletter. Vad gäller energi finns lokalt vattenkraftverk, mycket ved och en del solpaneler och solfångare.

Naturresurser

Vi har vackra rekreativmiljöer, såsom; skogar med bär och svamp, vandringsleder i vackert kultur- och naturlandskap, gästhamn, rena sjöar med fina badställen och fiskevatten, kanotled, plogade långfärdsskridskoleder. Bland naturresurserna finns även sol-, vind- och vattenkraft samt skogsråvara och malm. Det kan finnas intressekonflikter i nyttjandet av naturresurser, mellan exempelvis turismnäring, råvaruproducenter, markägare och lokalbefolkning.

Fakta om Stjärnsunds ekonomi/arbetsmarknad

Antal hushåll: 211

Antal invånare: 457

Antal fastigheter: 655, varav permanent bebodda: 164

Antal förvärvsarbetande: 198

Medianinkomst: 310 000 kr

Stjärnsundsbygdens totala köpkraft: 65 410 000

Pendling till arbetet:

- 26% bor och arbetar inom området
- 64% pendlar ut från området
- 22 personer pendlar in till området

För 10% av befolkningen i bygden saknas uppgifter om arbetsort

Av de som pendlar ut från området, pendlar 63% till Hedemora, 10% till Falun och 8% till Hofors.

Största näringsgrenarna sorterat efter antal arbetstillfällen i och utanför bygden:

- Utbildning (19%)
- Vård och omsorg (17%)
- Tillverkning och utvinning av mineral (13%)
- Jordbruk, skog och fiske (11%)
- Företagstjänster (9%)

De största arbetsgivarna inom bygden:

- Stjärnsunds förskola (10-19 anställda; utbildning)
- Stjärnsunds Svetsmekano (10-19 anställda; tillverkning)
- Österbyns åkeri AB (5-9 anställda; transport och magasinering)
- Nikor AB (5-9 anställda; utbildning)

Antal arbetsställen i bygden är 102, varav 89 inte har några anställda.

De största näringsgrenarna för företag i bygden:

- Jordbruk, skog och fiske (41 företag)
- Byggverksamhet (8 företag)
- Tillverkning (8 företag)
- Utbildning (7 företag)
- Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (6 företag)

Pengarna lägger vi på

Enligt SCB så har Stjärnsundsbygdens hushåll en samlad köpkraft om ca 65 miljoner kronor. Enligt SCBs undersökning så fördelar sig hushållens konsumtion ungefär enligt de kategorier som finns i tabellen nedan. Vi har försökt jämföra hushållens konsumtion med den produktion som sker lokalt. För att göra det så har vi samlat in information om några av de lokala företagens omsättning. Vi har inte lyckats få in omsättningen för Stjärnsundsbygdens alla 102 registrerade företag, utan vi har fokuserat på ca 20 företag och föreningar som har ett utbud inom livsmedel, restaurang, kultur, hotell och bygg. Vilket är viktiga kategorier för hushållens utgifter. Vi redovisar företagens totala omsättning inom dessa kategorier och särskiljer inte för deras försäljning till andra än ortsbor (även fast exempelvis en av våra restaurangägare beräknar att ca 5 % av försäljningen går till ortsbor). Vissa kategorier som SCB har för konsumtion har inte heller gått att särskilja i de lokala företagens omsättning (till exempel har Kiosken siffror på att de tjänar ca 17 000 kr i provision från Systembolaget per år, men eftersom provisionerna är per kasse så vet vi inte hur stora belopp som handlas av Systembolaget via Kiosken per år). Enligt vår beräkning så produceras idag inom dessa kategorier till ett ungefärligt värde av 15,4 miljoner.

Om vi tar siffrorna med en nypa salt kan vi i alla fall uppskatta att i relation till Stjärnsundsbornas totala köpkraft så handlas det för ca 23 % lokalt.

Bygdens köpkraft	I bygden	Utanför bygden	Summa Mkr
Utgiftspost			
Köpta livsmedel	3,0	4,4	7,4
Alkohol fria drycker	0,0	0,6	0,6
Utemåltider	1,5	0,8	2,3
Alkoholhaltiga drycker	0,0	0,6	0,8
Tobak	0,2	0,2	0,4
Förbrukningsvaror	0,0	1,3	1,3
Hushållsvaror, Apotek	0,0	5,0	5,0
Kläder och skor	1,4	1,6	3,0
Bostad	7,6	9,2	16,8
Möbler, inventarier, textil, utrust.	0,0	3,4	3,4
Hälso- och sjukvård	0,0	1,4	1,4
Transport	0,0	9,9	9,9
Fritid och kultur	1,5	11,7	13,2
Totalt mkr	15,4	50,0	65,4

Vad vi saknar

Vi i Stjärnsund saknar vissa offentliga verksamheter, såsom skola och äldreboende, vilket skulle kunna drivas i kooperativ/privat regi lokalt. Det råder bostadsbrist. I Stjärnsund har vi exempelvis heller ingen frisör, bensinstation eller städfirma. Det bageri och den bilverkstad som finns står inför generationsskifte. Jämfört med den mängd turister som besöker Stjärnsund så har vi få bäddar till uthyrning. Några produkter som hushåll i genomsnitt lägger mycket pengar på som vi inte har någon större lokal produktion av är exempelvis (Stjärnsundsbygdens totala utgifter per post enligt SCBs siffror inom parentes); Hushållsel/gas (2,5 miljoner kronor), drift av bil (5,2 milj.), bröd och bakverk (0,9 milj.), hushållstjänster (2,8 milj.).

Möjligheter & potential

Stjärnsund har en otroligt vacker natur- och kulturmiljö. Vi har ett bra geografiskt läge - nära Stockholm och andra folkrika platser som kan besöka oss och vi dem. Här finns en bra blandning av olika typer av människor. Många entreprenörer, småföretagare och föreningsaktiva. Några av möjligheterna för utveckling är; att förlänga säsongen, satsa på natur- och ekoturism (erbjuda paket och upplevelser) och att bygga för att möjliggöra ökad inflyttning. All utveckling kräver samverkan mellan föreningar, företagare och kommun/myndigheter - om vi lyckas använda allas kompetenser så når vi längre.

Vision 2025

Följande idéer röstades fram på vårt visionsmöte.

Ett boende för alla: äldreboende, nya hus och hyresrätter, plats för småhus på hjul, camping, övernattning för turister, med mera. En levande kultur- och fritidsmiljö: restaurerade och förädlade utemiljöer (park, badplatser), lek- och äventyrsplats, utegym, meningsfulla fritidsaktiviteter för barn och unga, levande musikliv, lördagsloppis, aktivitetsdagar (Stjärnsundsloppet, historiequiz, ponnyridning), vinter- och åretrunt aktiviteter (skridskor, skidor, mountain bike), utvecklade paketlösningar och aktiviteter för turister.

Företagande och arbetstillfällen: Bageri, frisör, all tjänst-företag, återbruk/systuga (cirkulär ekonomi), lanthandel/kiosken frodas, kunskapsutbytar dagar, prenumeration grönsaker ägg och bröd, eko transporter av lokalproducerad mat, matdestination (lokalproducerat öl, skogsträdgårdsmat m.m.), lunchrestaurang, helgöppet på Sundets Stjärna Cafée, träffpunkt, andelsjordbruk, hub för distansarbetare.

Utbildning: Förskoleverksamhet (fortsatt), folkhögskola och grundskola.

En röst: Bilda en byaförening eller bygdebolag för att få en röst för påverkan. En paraplyorganisation för att driva visionsarbetet framåt. Gemensam plattform vid PR sammanhang, hemsida m.m. Bedriva aktiviteter som inbringar pengar.

Kommunikationer: Helgbuss. Effektivare samåkningsprocesser. Cykelväg på gamla banvallen.

Energi: Laddstolpe, lokalproducerad förnyelsebar energi, alg-bensinstation i bensinkuren

Välkommen till Stjärnsund
www.stjarnsund.com

COMPANION
KOOPERATIV UTVECKLING

Region
Gävleborg

